

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

เพื่อให้การศึกษาครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ ครูโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าในปี 2553 ครูโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ชนบทของจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 180,328 ครูโรงเรียน จากจำนวน 13 อำเภอ

1. เมืองมหาสารคาม	8. พยัคฆภูมิพิสัย
2. แกดดำ	9. ยางสีสุราช
3. โกสุมพิสัย	10. วาปีปทุม
4. กันทรวิชัย	11. นาจน
5. บรบือ	12. เชิงยืน
6. กุฉินารายณ์	13. ชื่นชม
7. นาเชือก	

การออกแบบการสุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรที่ศึกษา การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างและเลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling Method) เนื่องจากเป็นวิธีการสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับการวิจัยที่มีจำนวนประชากรขนาดใหญ่ โดยผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย ดังต่อไปนี้

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ระดับความ
 เชื่อมั่น 95 % ความคลาดเคลื่อน 5 % ซึ่งคำนวณจากจำนวนประชากร 180,328 กรั้วเรือน ได้
 จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 400 กรั้วเรือน ดังแสดงได้จากสูตร

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

n = จำนวนตัวอย่าง

N = จำนวนประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนจากการประมาณค่า

แทนค่าลงในสูตร

$$n = \frac{180,328}{1 + 180,328 (0.05)^2}$$

$$n = 399.11 \text{ ปัดเป็น } 400$$

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อทราบจำนวนตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่าง โดยได้ออกแบบการสุ่มตัวอย่าง
 ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งเขตพื้นที่จังหวัดออกเป็น 2 เขต คือ เขตอำเภอเมืองและเขตที่ไม่ใช่อำเภอเมือง
 แล้วจึงสุ่มอำเภอมา 4 อำเภอ (อำเภอเมือง 1 อำเภอ และไม่ใช่อำเภอเมือง 3 อำเภอ)
 โดยการสุ่มเป็นการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีการจับสลาก
 (The Lottery Method) หลังจากนั้นก็จะสุ่มตำบลและหมู่บ้านตามลำดับโดยการสุ่ม
 เป็นการสุ่มแบบง่าย โดยใช้วิธีการจับสลาก อำเภอละ 2 หมู่บ้าน จากการสุ่มตัวอย่าง
 ด้วยวิธีและขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ได้หมู่บ้านตัวอย่างซึ่งใช้เป็นตัวแทนของ
 ประชากร ดังนี้

1. บ้านนาสีนวน หมู่ที่ 1 ตำบลนาสีนวน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2. บ้านหนองอีต้อ หมู่ที่ 15 ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. บ้านกู่ หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกู่ อำเภอขามศรีสุราช จังหวัดมหาสารคาม
4. บ้านคองเมืองน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลคองเมือง อำเภอขามศรีสุราช จังหวัดมหาสารคาม
5. บ้านโนนม่วง หมู่ที่ 6 ตำบลวังไชย อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
6. บ้านสมสนุก หมู่ที่ 2 ตำบลหนองลิ้ม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
7. บ้านโนนเพ็ก หมู่ที่ 1 ตำบลเวงน่าง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
8. บ้านลาดพัฒนา หมู่ที่ 5 ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มครัวเรือน ซึ่งเป็นการสุ่มแบบง่าย โดยใช้วิธีการจับสลากจากเลขที่บ้าน ให้ได้จำนวนตัวอย่างทั้ง 8 หมู่บ้าน จำนวนเท่ากับ 400 ครัวเรือน (หมู่บ้านละ 50 ครัวเรือน) แต่เนื่องจากเป็นการยากที่จะสุ่มจากครัวเรือนโดยตรงเพราะหลังคาเรือนหนึ่งหรือบ้านหนึ่งหลังอาจจะมีหลายครัวเรือนอยู่รวมกัน ดังนั้นในการสุ่มครัวเรือนตัวอย่างจะใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic random sampling) โดยการสุ่มจากหลังคาเรือน กล่าวคือจุดเริ่มต้นของการนับจะใช้วิธีสุ่มจากเลขที่บ้าน หลังจากนั้นจึงนับช่วงของการสุ่มหลังคาเรือน โดยช่วงระยะห่างของบ้านแต่ละหลังหาได้จากสูตรจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในหมู่บ้านหารด้วยจำนวนหลังคาเรือนที่ต้องการสำรวจ ทั้งนี้หากครัวเรือนใดไม่มีคนอยู่หรือไม่สะดวกในการให้ข้อมูลก็จะนับหลังคาเรือนถัดไปเข้ามาแทน (หลังคาเรือนใดมีหลายครัวเรือนอยู่ด้วยกันก็จะสำรวจทุกครัวเรือนในหลังคาเรือนนั้น) ทำเช่นนี้ไปจนครบตามจำนวนครัวเรือนที่ต้องการสำรวจ และหากไม่ครบตามจำนวนที่ต้องการสำรวจก็จะวนกลับไปจุดเริ่มต้นใหม่

การสร้างเครื่องมือวัด

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความยากจนซึ่งเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนยากที่จะอธิบายสภาพและสาเหตุของความยากจนโดยการวิเคราะห์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ใช้ทั้งเครื่องมือในเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม) และเครื่องมือเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและหัวหน้าครัวเรือนแบบเจาะลึกรายละเอียดในปัญหาข้อสงสัยบางเรื่อง เพื่อเป็นการอุดช่องว่างหรือในกรณีที่เราไม่สามารถอธิบายด้วยแบบสอบถามได้จึงต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ประกอบ และเนื่องจากจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนมาก ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วน

การสัมภาษณ์เป็นเพียงเพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับนำมาประกอบการอธิบายร่วมกันแบบสอบถาม ในการที่จะให้งานวิจัยชิ้นนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่านั้น ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านโครงสร้าง

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านครัวเรือน

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับทัศนคติ

ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม

1. นิยามตัวแปรทั้งการนิยามเชิงทฤษฎีและการนิยามเชิงปฏิบัติการ โดยการศึกษาจากทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อความถูกต้อง

2. สร้างตัวบ่งชี้ที่จะใช้วัดตัวแปร

3. สร้างแบบสอบถามจากตัวแปรเพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์

4. ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบเพื่อหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-Objective Congruence Index : IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจะต้องประเมินด้วยคะแนน 3 ระดับ คือ

1 = สอดคล้อง

0 = ไม่แน่ใจ

-1 = ไม่สอดคล้อง

ค่า IOC มีค่าระหว่าง -1 ถึง 1 ข้อคำถามที่ดีค่า IOC ควรใกล้ 1 ส่วนข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรมีการแก้ไขปรับปรุง ส่วนการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) เนื่องจากข้อคำถามในการศึกษาครั้งนี้เป็นคำถามที่ใช้วัดตัวแปรที่เป็นลักษณะทางกายภาพซึ่งจะเป็นการสอบถามความเป็นจริง ลักษณะข้อคำถามแบบนี้มักไม่มีการประมาณค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่นเนื่องจากเป็นคำถามที่ตรงไปตรงมาที่ผู้ตอบตอบตามความเป็นจริงจึงมีความคงที่ของการตอบอยู่ในตัวของมันเอง (สุวิมล ติरणานนท์, 2549, หน้า 147)

5. นำแบบสอบถามมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การที่จำนวนตัวอย่างมากและมีเวลาเก็บข้อมูลค่อนข้างจำกัด ผู้วิจัยจึงได้อาศัยผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เก็บข้อมูลช่วยจำนวน 5 คน โดยผู้เก็บข้อมูลจะต้องผ่านการอบรมและทำความเข้าใจกับ

แบบสอบถามและวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นอย่างดีซึ่งการลงเก็บข้อมูลภาคสนามจะมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นตอนที่ 1 วางแผนและสำรวจพื้นที่ของหมู่บ้านกลุ่มตัวอย่าง
- ขั้นตอนที่ 2 ติดต่อประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน
- ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถาม

ไม่สามารถอ่านหรือเขียนหนังสือได้พนักงานเก็บข้อมูลจะเป็นผู้อ่านและกรอกข้อมูลแทนผู้ตอบแบบสอบถาม

- ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ครบตามจำนวนตัวอย่างหรือข้อมูลไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะลงพื้นที่เก็บข้อมูลซ้ำรอบที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ซึ่งเมื่อได้ข้อมูลมาแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้อาณาการหาค่าและบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ หลังจากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ในการแจกแจงความถี่ หาค่าสัดส่วนและร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อศึกษาลักษณะสภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างและครัวเรือนที่ยากจนในชนบท (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2) และใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) ในการทดสอบสมมติฐาน ทั้งนี้การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยากจนจะวิเคราะห์ด้วยการใช้เทคนิค Logistic Regression Analysis โดยให้ครัวเรือนที่ยากจนคือครัวเรือนที่สมาชิกมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจนแทนค่าเท่ากับ 1 ส่วนครัวเรือนที่ไม่ยากจนคือครัวเรือนที่สมาชิกมีระดับรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนสูงกว่าเส้นความยากจนแทนค่าเท่ากับ 0 (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) อนึ่งในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนของครัวเรือนจะใช้แบบจำลองดังนี้ในการพยากรณ์โอกาสที่ครัวเรือนจะยากจน

$$P(\text{ครัวเรือนยากจน}) = \frac{1}{1 + e^{-Y}}$$

โดยที่ $Y = \beta_0 + \beta_1$ การศึกษา + β_2 ขนาดครัวเรือน + β_3 รายได้ + β_4 พื้นที่ประกอบอาชีพ + β_5 ความมั่งคั่ง + β_6 หนี้สิน